

*Asqui Jorge Kristóf*¹¹⁹ (Budapest):

Kövessházi Kövess Hermann működése a keleti fronton (1914-15)¹²⁰

Kutatási témám az első világháború keleti frontján megvalósított azon katonai műveletek, melyek sikerében magyar fél is közreműködött. A kutatásom irányultságát a magyar szerepvállalás képezi, melyből hadtörténeti tanulságok mellett pedagógiai szempontból sem jelentéktelen identitásformáló tényezőket szeretnék megmutatni. Ennek a kutatásnak a közegét Kövessházi Kövess Hermann (1854–1924) tábornagy, az osztrák-magyar hadsereg utolsó főparancsnoka keleti fronton akcióinak vizsgálata teszi ki.

Kulcsszavak: első világháború, keleti front, Kövessházi Kövess Hermann.

KUTATÁSI KÉRDÉSEK

1914-ben, a Nagy Háború kirobbanásának évében a magyar olvasóközönség számára *A Világháború Képes Krónikája* címmel Révai gondozásában elindítottak egy többkötetes kiadványt. Az 1916-ig kiadott katonai és politikai ismertetőket füzetek formájában jelentek meg. Publicisták és katonai szakírók írásai adták a füzetek képekkel gazdagon illusztrált tartalmát.

Az 1915. október 03-án megjelent 52. füzet A háború vezérei és hősei részben az erdélyi szász származású Kövessházi Kövess Hermannról olvashatjuk a következő sorokat:

„Világháborúnak kellett jönni ahhoz, hogy ismét felfedezze a világ a magyart. (...) Hadseregünk híre ma már a nagyvilágé és a magyar katona lett ismét az első. És e nagy dicsőségben nemcsak Krausz apánk hőseit, Przemysl orosz-lánjait, Jóny vörös ördögeit, Szurmay honvédeit, József főherceg és Boroevics vitézeit illeti meg az orosz-lánrész, de azt a magyar hadtestet is, amelynek neve jóformán naponként szerepelt a világsajtóban: Kövess erdélyi hadtestét, mely német csapatok közt harcolt magyar vitézséggel. (...) A németek közt harcolván végig a galíciai előtörést, Tomaszov, Lublin dicső harcait, Ivangorod bevételeit, — a mi az ő műve volt, — népszerűvé lesz a német közvélemény előtt: nevét sűrűn megemlíti az osztrák-magyar és a német hivatalos jelentés, ünnepelt hőse

¹¹⁹ Asqui Jorge Kristóf nemzetközi kapcsolatok szakértő, a Nemzeti Közszerződési Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóközpont szakmai gyakornoka.

¹²⁰ E munka az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar és a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület által az I. világháború centenáriuma alkalmából rendezett A Hazáért című emlékkonferencián 2015. április 24-én elhangzott előadásom átdolgozott változata.

lesz ő és babérral koszorúzott serege, az erdélyi hadtest a németeknek is.” (A háború vezérei és hősei, 1915: 415-416)

Kutatási kérdéseim ezzel kapcsolatban a következők lesznek:

- Kövess hadtörténeti jelentősége hogy illeszthető be a központi hatalmak birodalmi terveibe?
- Keleti fronti működése milyen eredményeket közvetíthet a mai hadtudomány számára?
- *A Világháború Képes Krónikája* 52. füzetének emelkedett és lényegi megállapítása Kövess nemzetközi hírneve. Vajon milyen morális értéket közvetíthet a múlt eme jóformán elfeledett magyar hőse?

Az ismeretlen téma körüljárásához elengedhetetlen a széles és egyúttal mély megközelítés a helyes történelmi kontextusba való elhelyezése okán, azonban az esetleges hiányosságokért természetesen a kutatót illeti kritika, ami reményeim szerint a jövő generációknak jelent további tanulást a kutatás folytatásához.

AZ OSZTRÁK LÉTÉRDEK MÓDOSULÁSA

A történész Hobsbawm a következőt fogalmazta meg a nacionalizmusnak, mint történeti jelenségnek a vizsgálatokor: „Semmi nem tud egy népességet kollektív egzisztenciájáról oly mértékben tudatosítani, mint az, ha birodalmi népnek tudhatja magát. Ezenkívül a 19. század számára a hódítás a társadalmi egyedfejlődés darwini tanához szolgáltatott bizonyítékot.” (Hobsbawm, 1997: 53). Vizsgálatunkat indokolt így a Habsburgok dinasztiájának birodalmi szerepfelfogásával megkezdeni.

A Habsburgok birodalmának utolsó évtizedeiben komoly külpolitikai irányváltást kellett foganatosítania a Szent Szövetség monarchikus szolidaritásától a birodalmi versengésig, ami kihatott az érdekövezet-politikára. Eme irányváltás elindítója Európa 1848-as forradalmi. Általánosságban elmondható, hogy a forradalmak eredményei a monarchikus restaurációk miatt csökevényesen érvényesültek, azonban ezt a restaurációt már nem egy metternichi rendszer összeurópai karaktere jellemezte. A Habsburgok univerzális misszióját 1848 utóélete pecsételte meg. A beteljesületlen forradalmak nacionalista lendületet adtak a birodalomépítés eszményének, mely keretében végbement az olasz és a német egyesítés. A Habsburgok kiszorultak az olasz és német területekről (1859: Solferino, 1866: Königgrätz), ami a korábbi 48-as ellenségükkel, a magyarokkal való meggyezésre (1867: Kiegyezés – Ausgleich) kényszerítette őket.

A dinasztia és az uralkodó I. Ferenc József (1830–1916, osztrák császár és magyar király: 1848–1916) mozgástere módosult. A megmaradt birodalomnak örködnie és egyensúlyoznia kellett a nemzetiségi, a társadalmi és a gazdasági elemek politikai leképeződése felett (nacionalizmus, szocializmus, liberalizmus). A nemzetközi küzdőtéren így kerülnie kellett a kalandokat és megbízható szövetségesre igyekezett szert tenni új civilizatorikus szerepének betöltéséhez

(természetesen birodalmi köntösben!), melyhez terepként a Balkán szolgált, mint a leszűkült mozgástér egyetlen kitörési pontja. A mozgástér módosítását érdekes módon az angol diplomácia már 1848 zavaros évében felvetette a Habsburgoknak az olasz területek feladásával, azonban a dinasztia akkor hajthatatlannak mutatkozott (Kosáry, 1999). Az 1870-es évekre végül kényszerült opcióként a balkáni forgatókönyv maradt, ami az Orosz birodalommal való vetélkedést indította el. Ferenc József és új szövetségesei, a magyarok oroszellenessége korábban is megmutatkozott.

Az oroszellenesség a pánszlávizmustól való félelemmel együtt jelentkezett leginkább, amire külpolitikai válaszként a németekkel való szövetség ötlete szolgált. Kossuth Lajos már 1848 előtt ebben a koncepcióban gondolkodott (Kosáry, 1999). I. Ferenc József, annak ellenére, hogy az orosz cár monarchikus szolidaritásának köszönhetően úrrá tudott lenni 1848 forradalmain, felülírta a Szent Szövetség szellemiségét és hatalmi kalkulációk végeredményeként a következőt állapította meg a krími háború (1853–1856) légkörében: „Keleten van a mi jövőnk (...). Kegyetlen dolog korábbi barátainkkal szembeszállni, de a politikában ez néha elkerülhetetlen, s Keleten Oroszország mindenkor a mi természetes ellenségünk marad.” (Herre, 2000: 124-125). A kiegyezést követően megalakuló Osztrák-Magyar Monarchia közös külpolitikája a Keleten, vagyis a Balkánon megjelenő létérdek okán továbbra is napirenden tartotta az oroszellenességet, amivel párhuzamosan Szalonikiig, az Égei-tengerig történő expanzió gondolata is felmerült. A cél eléréséhez pedig elengedhetetlennek mutatkozott az 1879-ben létrejött német szövetség (Diószegi, 2001). Az oroszellenes magatartás képviselői között tudhatjuk Tisza Kálmánt (1830–1902, magyar miniszterelnök: 1875–1890), Andrássy Gyulát (1823–1890, magyar miniszterelnök: 1867–1871, az Osztrák-Magyar Monarchia közös külügyminisztere: 1871–1879) és Rudolf főherceget (1858 – 1889) a trónörökös (Diószegi, 2001). A keleti vagy balkáni kérdést igyekeztek diplomáciai eszközök révén kezelni és lehetőleg békésen rendezni, de Winston Churchill történészi munkájában is hangsúlyozta, hogy „a keleti kérdés, ahogy akkor a nemzetek elé került, gyakorlatilag megoldhatatlan volt. Minden rendezés csakis átmeneti lehetett (...)” (Churchill, 2004: 856). Vagyis az Orosz birodalommal való konfliktus a birodalomépítés logikai síkján maradván elkerülhetetlennek látszott, csupán a mikéntje maradt kérdéses. A Balkánon a függetlenedő Szerbia 1903-tól orosz orientációjú országgént az Osztrák-Magyar Monarchia riválisa volt (Hajdu-Pollmann, 2014). A Rudolf főherceg halálát követően trónörökössé lett Ferenc Ferdinánd főherceg (1863–1914) sarajevói meggyilkolása ürügyén a Monarchia a Szerbia elleni háború vállalásával az Orosz birodalom elleni háborúval is számolt, aminek megvívását a német szövetség közreműködésével remélte (Herre, 2000). A továbbiakban azt kell górcső alá venni, hogy a német, az orosz és az osztrák-magyar birodalmak milyen törekvésekkel jelentkeztek a sarajevói válságból kinőtt első világháború kitörésének idejére.

BIRODALMI ELKÉPZELÉSEK

„A német, a francia és a brit tömegek 1914-ben nem harcosokként és kalandot keresve meneteltek a háborúba, hanem állampolgárokként és civilekként. Ám ez a pusztá tény is jól mutatja, hogy a demokratikus társadalmakban a kormányoknak mekkora szükségük volt a nacionalizmusra, illetve hogy mekkora is volt e nacionalizmus hajtóereje. Hiszen az tény, hogy az emberek az állam problémáját a sajátjuknak tekintették, és ez az érzés hatékonyan mozgósította őket (...)” (Hobsbawm, 2004: 169)

Ha feltételezzük, hogy a fenti idézetnek megfelelően az államügyek érzelmi áthangolással magánügyekké emelkedtek, akkor feltétlen szót kell ejtenünk az első világháború formálódó keleti frontján harcoló birodalmak politikai szándékairól, mint az egyes emberek mozgósíthatóságának valamilyen gyökereiről. A birodalmi elképzelések megrajzolásához Romsics művét használtam fel (Romsics, 1998).

A német elképzelések között kiemelhetjük Bethmann Hollweg (1856–1921, német kancellár: 1909–1917) 1914. szeptemberi memorandumát, mely alapján német győzelem esetén egy közép-európai „gazdasági társulás” jönne létre. Eme formációnak a tagállamai Franciaország, Belgium, Hollandia, Dánia, Ausztria-Magyarország, Lengyelország, esetleg még Olaszország, Svédország és Norvégia lennének. Formális egyenlőség érvényesülne a tagállamok között, azonban a német vezetés megkérdőjelezhetetlenségével. 1915-ben a politikus Friedrich Naumann (1860–1919) közreadta *Mitteuropa* című írását, ami *Közép-Európa* címmel magyarul is megjelent 1916-ban. Ebben Naumann kifejti, hogy az európai nemzetállami keretek nem alkalmasak sikeres verseny folytatására. A fő versenytársak az Egyesült Államok, Oroszország és a Brit Nemzetközösség. Megoldásként azt kínálja, hogy Németországnak társulnia kell más európai országokkal. A társulás magját Németország és az Osztrák-Magyar Monarchia vámuniója adná, amihez még a környező észak- és nyugat-európai államok, továbbá Románia, Bulgária, Szerbia, Albánia, Görögország és Törökország társulna. Várható eredményként minimum a németiség dominanciája, maximum a németiség szigorú hegemoniája valósulna meg.

Az orosz szempontokat is a területszerzés inspirálja. A kelet-porosz tengerpartig, Bukovináig, Kárpátaljáig, Kelet Galíciáig, délen a szorosokig és Konsztantinápolyig törne előre a terjeszkedés. Ezenfelül vazallus államok övezetét hoznák létre, melynek északi pilléréként a cárt képviselő alkirály alatt Lengyelország (Nyugat- Galícia, Szilézia, Poznan, Pomeránia), déli pilléréként egy Belgrád központú nagy délszláv állam (Szerbia, Bosznia, Hercegovina, Dalmácia, Észak-Albánia, esetleg az Osztrák-Magyar Monarchia. összes délszláv területe) szolgálna. 1916-ra tervezték az Osztrák-Magyar Monarchia teljes feldarabolását, melynek eredményeként Románia megkapná Magyarország románok lakta terü-

leteit, de Besszarábia az oroszoké lenne. Csehszlovákia élére pedig orosz uralkodó kerülne.

A soknemzetiségű Osztrák-Magyar Monarchia forгатókönyvét a két uralkodó társnemzet, az osztrák és magyar fél elképzelései befolyásolják. Ebből következőleg két markáns irányvonal születik. A maximum elképzelés szerint Orosz-Lengyelországot Németország és az Osztrák-Magyar Monarchia között felosztanák, Montenegrót és Szerbia nagyobb részét annektálnák, Albániát protektorátus alá helyeznék, Velencét és környékét pedig bécsi ellenőrzés alá vetnék. A minimum szintet inkább a magyarok és Tisza Kálmán fia, Tisza István (1861–1918, magyar miniszterelnök: 1903–1905 és 1913–1917) képviselték, ami status quo vagy kismértékű területnövekedést jelentett. A magyar elit és Tisza ugyanis attól félték, hogy újabb szláv területek bekebelezése lazítana a Monarchia dualista vagyis a német-magyar kiegyezésen alapuló szerkezetén és föderáció alakulna a helyére, ami a történelmi Magyarország dezintegrálódásával fenyegetne.

Az elképzelések számbavételét követően el kell mondanunk, hogy a németeké tűnt nemcsak a legambiciózusabbnak, hanem egyébként olyannak, ami világpolitikai súlyánál fogva a legtöbb ellentétet generáló. Ez annak a külpolitikai irányváltásnak köszönhető, amit II. Vilmos (1859–1941, német császár: 1888–1918) egyetemes (globális) érdekfelfogása teremtett meg nélkülözve annak az Otto von Bismarcknak (1815–1898, német kancellár: 1871 – 1890) az egyensúlypolitikáját, akit jómaga buktatott meg trónra lépését követően. Eme előretörő Német császárság kegyéből cselekedhetett vagy nem I. Ferenc József és birodalma. Az erősebb partnerhez, a németekhez kellett igazodnia a Monarchiának az első világháború előtt és alatt is, ami a hadászati koncepciók alapvonásaiban is megmutatkozik.

HADÁSZATI KONCEPCIÓK

Galántai József könyvei alapján ismertetném az írásom szempontjából fontos keleti fronton harcoló német, orosz és osztrák-magyar felek hadászati koncepcióinak vázlatát. (Galántai, 1988 és 2001)

A hadászati koncepciók a nagypolitikai szándékokból vezethetőek le. A vilmosi Német császárság feladta Bismarck kontinentális egyensúlypolitikáját. Korábban az idősebb Moltke (1800 – 1891, 1858 – 1888: porosz vezérkari főnök) még azt tartotta fontosnak, hogy a németek nyugaton a fő rivális Franciaországgal szemben védekező pozíciót foglaljanak el és a támadás irányát keletre tegyék az Orosz birodalom ellen. Alfred von Schlieffen (1833 – 1913, német vezérkari főnök 1891 – 1906) a világbirodalmi rang ábrándjától áthatott Németországban ő már Franciaország, mint önálló hatalmi tényező likvidálását irányozta elő, míg keleten úgy számolt, hogy a Monarchia hadserege egymaga képes lekötni az orosz erőket.

Az oroszok úgy látták, hogy Németország erőit a franciák lekötik, így a legközvetlenebb érdek Franciaország gyors megsegítése és a németek visszavetése

a Visztula mögé. A Monarchiát az Északkeleti-Kárpátok mögé tervezték visszavetni.

A Monarchia viszont számolt a hathatós német tehermentesítéssel keleten és emellett azt is tervbe vették, hogy az oroszok elleni felvonulás közben gyors siker érnek el Szerbiával szemben. Ebből világosan látszik, hogy a Monarchia védelmi rendszere kétosztatú volt, két támadási felülettel bírt, ami a hadserege mozgósítása során három lehetőséget engedett. Az első eset az az, amikor a Balkánnál folyik csupán háború (B eset: Szerbia és Montenegro). A második esetben az oroszokkal folyik csupán háború (R eset). A harmadik esetben pedig egyidejű háború folyik a Balkánon és az orosz területeken (B-R eset). E három esetre háromféle mozgósítást, úgynevezett lépcsőket találtak ki. Az A-Staffel (A lépcső) során a Monarchia haderejének a 3/5-e kerül mozgósításra, ami R esetben lép életbe 18 nap alatti felvonulással. Az MB – Minimalgruppe Balkan (balkáni minimális seregcsoport) során a haderő kevesebb, mint 1/5-ét mozgósítják és B esetre érvényesítik. A B-Staffel (B lépcső) során a haderő maradék 1/5-e mozgósítandó. Ez a lépcső R vagy B-R esetben az oroszok ellen vonul fel az A-Staffel felvonulása után a 18. nap után. Ha B eset érvényesülne, akkor ez a lépcső Szerbia ellen megy MB-vel és a felvonulás vele együtt történik 14 nap alatt. Azonban azzal nem számoltak, ha B eset során történő mozgósítás közben robban ki a háború R esettel. A Monarchia először Szerbia ellen mozgósított, így az MB és B-Staffel délre ment, ahogy a B eset előírta. Azonban közben R eset is megjelent. A délre vezényelt B-Staffelt, a 2. hadsereget így meg kellett bontani. A 2. hadseregéből a IV. és VII. hadtesteket Szerbia ellen küldték, a belőle kivett IX. hadtestet és a hadtestekbe be nem osztott hadosztályokat északra az oroszokhoz küldték. Ebből fennakadások keletkeztek, melyek során az északi, galíciai arcvonalon, ahol az oroszok már mozgolódtak, nem sikerült a Monarchiának kellően összpontosítania erőit, ami később vereségekkel bosszulta meg magát. Eme zűrzavar kellős közepén találta magát Kövess, akinek személyéről és pályafutásáról most érdemes szót ejtenünk.

KÖVESSHÁZI KÖVESS HERMANN PÁLYAFUTÁSA

Balla Tibor elévülhetetlen munkájából van szerencsénk a Monarchia első világháborús tábornokainak, köztük Kövessnek az életpályáját is végigkísérnünk (Balla, 2010).

Kövess 1854. március 30-án született Temesvárott. Édesapja Albin Kövess von Kövessháza cs. és kir. vezérőrnagy, édesanyja erdélyi szász családból származott. Családi neveltetéséből fakadt, hogy német nyelvtudása tökéletes, vallása pedig evangélikus. Francia nyelvtudása katonaiskolai éveivel magyarázható, mellette angol nyelvtudása jó szintet ért el. Magyar nyelvtudás a szolgálat igényeinek megfelelő volt, de sohasem birtokolta kellő biztonsággal, noha gyermekeinek magyar nevet adott. Édesapja nyomdokait követve katonai pályára lépett. 1869-től 1872-ig a bécsi Műszaki Katonai Akadémia hadmérnök osztályán ta-

nult. 1872. szeptember 01-jén hadnaggyá léptették elő és a bécsi cs. és kir. 2. műszaki ezredbe osztották be. 1873. november 25-én édesapja után megkapta az osztrák nemességet és előnevet. 1875. május 01-jén főhadnagy lett. 1876 és 1878 között végezte el a bécsi Hadiiskolát. 1878. szeptember 01-jén az erdélyi Nagyszebenbe került a cs. és kir. 16. gyaloghadosztály vezérkari osztályára. 1879. június 15-én a cs. és kir. 12. lovasdandár vezérkari tisztje Nagyszebenben és még ugyanazon év november 01-jén 1. osztályú századossá emelkedett. 1880. május 01-jén Szarajevóba küldték a cs. és kir. Főhadparancsnokság vezérkari osztályára. Az 1882-es év eseménydús volt számára. Ebben az évben tett szert hadi tapasztalatokra. Vezérkari századosként részt vett a dél-dalmáciai és hercegovinai felkelés leverésében, igaz, ütközetbe nem került. Megkapta első hazai (KM: Kriegsmedaille – Hadiérem) és külföldi (június 30.: Olasz Korona Rend lovagkeresztje) kitüntetését. Szeptember 05-étől viszont Bécsben munkálkodott a Vezérkar Hadműveleti és Különleges Vezérkari Munkák Irodájában. Az első világháború kitöréséig hivatalból megjárta Lemberget (a mai ukrán Lviv), Krakót, Esztergomot, Travnikot, Pozsonyt, Castelnúovot, Budapestet, Innsbruckot, Bozent (a mai olasz Bolzano) és többször is Bécset, míg 1911. június 24-től Nagyszebenben a cs. és kir. XII. hadtest parancsnoka és vezénylő tábornok. Útjainak tudható be, hogy szert tett némi lengyel, szerb, orosz és olasz nyelvismertetre. Előmenetele is szépen alakult (1890. május 01.: őrnagy, 1894. május 01.: alezredes, 1896. november 01.: ezredes, 1902. november 01.: vezérőrnagy, 1907. május 01.: altábornagy, 1911. november 01.: gyalogsági tábornok). 1910. április 16-án Tirol erősítésének felügyelője lett, 1912. augusztus 14-én a cs. és kir. 95. gyalogezred tulajdonosa címet kapta meg. Az azóta nős és háromgyermekes családapává érett gyalogsági tábornokra köszöntött rá a XX. század első világegyése.

KÖVESS A KELETI FRONTON 1914 ÉS 1915 KÖZÖTT

Jelen írás szerzője fontosnak tartotta felkeresni Kövess nyughelyét, hogy megértse a múlt üzenetét, jelesül, hogy a sírhely mit őrzött meg az eltemetett életéből. Konkrétabban a sírfeliratok tartalmára volt kíváncsi a zarándok-szerző, hogy módjában áll-e abból kideríteni Kövess világháborús szereplését.

1924. szeptember 22-én Bécsben bekövetkezett halála után szeptember 29-én a budapesti Kerepesi temetőben helyezték örök nyugalomra. A szerény állapotok között található sírhely ma is meglátogatható a 26/1. parcella 26/1-1-29. sz. helynél. A sírkő szennyezett felülete alig engedte látni az írásokat azon a 2015. április 19-i üde és tavaszias vasárnapon, így a zarándok-szerző a felület finom tisztításába kezdett. A múlt első felsejlése életrajzi adatokban mutatkozott meg: név, rang (báró), rendfokozat. A következő sorban ez olvasható: a Mária Terézia Rend Parancsnoka. Ez megmagyarázza a név felett található nagy keresztet, ami a Mária Terézia Katonai Rend parancsnoki keresztjét jeleníti meg. A parancsnoki keresztet (Kommandeurkreuz) Kövess 1917. augusztus 14-én kapta,

amit napokkal később, augusztus 17-én a magyar bárói rangra emelés követett. A szigorúan elbírált, de javadalmazással járó adományozással Kövess 1917-es keleti fronti sikeres akcióját ismerték el, ami jelen írásnak nem képezi vizsgálódási tárgyát. Ez egy következő munka témája. A sírkőbe vésett parancsnoki kereszt viszont sejteti, hogy a Nagy Háború egyik komolyan kipróbált katonaberéről van szó, akinek első komoly sikeréről szól a jelen írás.

A sírkő felületének további tisztítása során babérkoszorúk ölelésében helységneveket és dátumokat sikerült felfedezni. Ezek sorrendben a következők: Ivangorod (a mai lengyel Dęblin) – 1915. augusztus 04., Belgrád – 1915. október 09., Lovćen – 1916. január 10., Durazzo (a mai albán Durrës) – 1916. február 26., Asiago – 1916. május 30., Czernowitz (a mai ukrán Csernyivci) – 1917. augusztus 03. A mai Csernyivcinél (a keleti fronton) hajtotta végre Kövess azt a haditettet, amit végül a Kommandeurkreuz és a bárói rang koronázott meg. Első sikerét is a keleti fronton érte el, amit Ivangorod tanúsít. Ehhez viszont nehéz út vezetett, ami a fentebb vázolt mozgósítási zűrzavarral kezdődött.

Az 1914. július 28-i Szerbia elleni hadüzenetet követő augusztus 06-i Oroszország elleni hadüzenettel a Monarchia kétfrontos háborút vállalt fel. Az ennek nyomán kialakuló zűrzavar miatt a Monarchiának lassabban sikerült összpontosítani az erőket a 480 km-es galíciai arcvonalon, míg az oroszoknak ez gyorsabban sikerült, sőt a haderejük 2/5-e eleve a közelben, a lengyel kiszögellésnél állomásozott (Keegan, 2014). Kövesst augusztus 12-től a cs. és kir. XII. hadtestparancsnoki feladataival bízták meg Kelet-Galíciában. Az arcvonal az orosz túlerő nyomására összeomlott, Kövess pedig Porosz-Sziléziába került (Szabó, szerk., 1995). Az oroszok a Kárpátokig törtek előre, amivel a magyar Alföldet és Porosz-Sziléziát is fenyegették. Megszületett az a tervük, hogy lengyel területeken, Varsó és Ivangorod körül a Visztula mentén összpontosítva az erőiket offenzívába kezdenek Szilézia ellen, hogy Németországba helyezték át a harcok színhelyét. Emiatt októberben a Monarchia megkísérelte a támadást Ivangorod ellen, de a támadás visszavonulásba fulladt. Egyre világosabb lett, hogy von Schlieffen fentebb említett számításai ellenére a Monarchia egymaga képtelen volt birokra kelni az oroszokkal. Szükség volt a német közreműködésre. A Monarchia és a vilmosi Németország 1914 végén elhatározták, hogy a háború súlypontját a keleti frontra helyezik át (Balla, 2003). Beköszöntött 1915. Kövess az év február 08-i napján a Kövess-hadseregcsoporthoz parancsnok lett a keleti fronton. Áprilisában Erich von Falkenhayn (1861–1922, német vezérkari főnök: 1914–1916) és Franz Conrad von Hötzendorf (1852–1925, a Monarchia vezérkari főnöke: 1906–1911 és 1912–1917) döntöttek arról, hogy nagyerejű támadást indítanak Orosz-Lengyelország ellen. A központi hatalmak túlerőt képeztek a Gorlice és Tarnów közötti szakaszon, ahol május 02-ai kezdettel áttörték az orosz védelmet, ezzel megindítva egy nyári offenzívát. Ennek eredményeképp július 30-án elfoglalták Lublint, augusztus 04-én a németek bevonultak Varsóba, Kövess pedig elfoglalta a stratégiai értékű Ivangorodot.

KÖVETKEZMÉNYEK

A gorlicei siker és az azt követő nyári offenzíva volt a központi hatalmak legnagyobb katonai sikere. Augusztus 26-án megszerezték Breszt-Litovszkot és a hó végére megszerezték teljes Orosz-Lengyelországot, Kurlandot, Litvániát és Kelet-Galícia nagy részét. Augusztus 27-én Varsó központtal német, október 01-jén Lublin központtal monarchiabeli megszállási zónákat hoztak létre (Balla, 2003). Kövess hadjáratban betöltött szerepe vitathatatlan. Nézzük meg, hogy magának a hadjáratnak milyen szerepe volt a Nagy Háború további menetében.

Politikailag a következő képet kapjuk. A siker rábírta Bulgáriát, hogy csatlakozzon a központi hatalmakhoz, illetve lehetővé tette, hogy Románia egyelőre megőrizze semlegességét és távol maradjon a harcoktól. Viszont a német-orosz különbéke próbálkozások 1916 februárjáig szüneteltek, Olaszország mégis belépett az antant oldalán és a német diplomácia fájdalmára Svédország nem csatlakozott a központi hatalmakhoz. A katonai helyzet a következőképpen alakult. Az oroszok közel 1 milliós veszteséget szenvedtek el. A kudarc rábírta II. Miklóst (1868–1918, orosz cár: 1894–1917), hogy átvegye az orosz erők főparancsnokságát. Azonban Falkenhayn és Conrad reményei nem váltak valóra: a keleti lekötöttséget nem sikerült likvidálni. Pontosan azért, mert a történelmi Oroszország területe épségben maradt. Ezenfelül rövidebb lett az orosz arcvonal (1690-ről 965 km-re), ami lehetővé tette a cári seregeknek a tartalékképzést és egy ellenoffenzíva előkészítését (Keegan, 2014).

Kövess helytállt a keleti fronton 1914 és 1915 között. 1915. július 03-án kitüntették az I. osztályú német Vaskereszttel. Babérjain nem ülhetett sokáig. Szeptember 19-én a cs. és kir. 3. hadsereg vezetésével bízták meg és Szerbiába küldték. Nagyszeben, korábbi állomáshelye nem feledkezett meg róla és szeptember 23-án a város díszpolgárává nyilvánították. Következő győzelmét a sírkő vésete árulja el: Belgrád – 1915. október 09. Szerbia fővárosának elfoglalása bizonyította, hogy rászolgált nemcsak a Vaskeresztre, hanem további elismerésekre is. November 28-án megkapta az osztrák I. osztályú Katonai Érdemkeresztet hadidíszítménnyel (Militär Verdienstkreuz). December 04-én pedig megkapta a porosz „Pour le Mérite” kitüntetést, a legmagasabb porosz kitüntetést, amit még Nagy Frigyes alapított és a kitüntetettek között olyan személyeket tudhatunk, mint az idősebb Moltke, Bismarck, Falkenhayn és Erwin Rommel (1891–1944), aki szintén kivette a részét az első világháborúból.

Kövess működése arra tanulság, hogy a Nagy Háború milyen sok ismeretlen összefüggése, gaz által benőtt emléke vár a megismerésre és elismerésre úgy a tudományos, mint az emlékező életben. Fontos előmozdítani az ilyen irányú kutatásokat és az azokat kísérő kulturális tevékenységet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A háború vezérei és hősei (1915). *A világháború képes krónikája*, 52, 415-416.
- BALLA Tibor (2003): Szarajevó, Doberdó, Trianon: Magyarország I. világháborús képes albuma. Budapest: Scolar.
- BALLA Tibor (2010): *A nagy háború osztrák-magyar tábornokai*. Budapest: Argumentum.
- CHURCHILL, Winston Spencer (2004): *Az angol ajkú népek története*. Budapest: Európa Könyvkiadó.
- DIÓSZEGI István (2001): *Az Osztrák-Magyar Monarchia külpolitikája: 1867-1918*. Budapest: Vince Kiadó.
- GALÁNTAI József (1988): *Az első világháború*. Budapest: Gondolat.
- GALÁNTAI József (2001): *Magyarország az első világháborúban*. Budapest: Korona.
- HAJDU Tibor – POLLMANN Ferenc (2014): *A régi Magyarország utolsó háborúja: 1914-1918*. Budapest: Osiris.
- HERRE, Franz (2000): *Ferenc József élete és kora*. Budapest: Magyar Könyvklub.
- HOBBSBAWM, Eric J. (1997): *A nacionalizmus kétszáz éve: előadások*. Budapest: Maecenas Könyvkiadó.
- HOBBSBAWM, Eric J. (2004): *A birodalmak kora*. Budapest: Pannonica.
- KEEGAN, John (2014): *Az első világháború*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- KOSÁRY Domokos (1999): *Magyarország és a nemzetközi politika 1848-1849-ben*. Budapest: História Szerkesztősége, Magyar Tudományos Akadémia, Történettudományi Intézet.
- ROMSICS Ignác (1998): *Nemzet, nemzetiség és állam Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században*. Budapest: Napvilág Kiadó Kft.
- SZABÓ József, szerk. (1995): *Hadtudományi lexikon: A-L*. Budapest: Magyar Hadtudományi Társaság.